

Назар М.М.

*кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник лабораторії
сучасних інформаційних технологій навчання*

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України

м. Київ, Україна

ВІРТУАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТНОСТІ

Питання розвитку суб'єктності у віртуальному просторі набуло особливої актуальності через бурхливий розвиток інфокомунікативних і мультимедійних технологій, перехід багатьох видів діяльності у дистанційний формат, залучення нових багатотисячних аудиторій до навчання, роботи та саморозвитку у мережі Інтернет. В той час, як набуває все більшого значення дистанційне навчання з використанням сучасних інформаційних технологій, активно формуються т.зв. віртуальні освітні середовища – сучасні навчальні системи, побудовані з використанням мережевих комп'ютерних технологій, що забезпечують ресурсний контекст для самонавчання та саморозвитку всім залученим учасникам (як тим, хто вчиться, так і тим, хто навчає), і побудовані на принципах активності, ініціативності та цілеспрямованості. Вважається, що принципи побудови віртуального освітнього середовища корелюють з суб'єктністю та її розвитком [4;5].

Викликом постіндустріального суспільства стає здатність і націленість адаптованого індивідуума до постійного навчання та перенавчання, перманентний інтелектуальний розвиток, що надають необхідні можливості для гнучкої інтеграції у швидкоплинні гіпердинамічні умови сучасного світу, створюють контекст для суб'єктної позиції. В контексті постійного та

інтенсивного впливу різноманітної інформації (кількість якої щорічно зростає), що впливає на життя індивідуума, його мислення та діяльність, все більшу психологічну роль відіграє розвиток суб'єктності – задіяних можливостей бути суб'єктом діяльності, активним перетворювачем зовнішньої та внутрішньої дійсності. Розвинута суб'єктність дозволяє індивідууму бути творцем власної ментальної та оточуючої дійсності, бути режисером свого життя [2;5].

Віртуальні освітні середовища стають головним інструментом розвитку суб'єктності та, більш широко, інтелекту користувачів мережі Інтернет, використовуючи для досягнення даних цілей спектр навчально-розвивальних інструментів, таких як дистанційні навчально-психологічні курси, вебінари, віртуальні круглі столи, телеконференції, онлайн-обговорення, дискусії у групах в соціальних мережах тощо. Саме у віртуальних освітніх середовищах, як показують дослідження, концентрується освітній, навчальний і розвивальний потенціали мережі Інтернет. Досягаючи цілей навчальної системи під керівництвом ведучих тренінгових програм, вчителів, психологів і тьюторів, віртуальні освітні середовища, разом з тим, створюють такий контекст навчання, коли учні самі, суб'єктно та цілеспрямовано, визначають власні навчальні траєкторії, керують швидкістю та умовами навчального процесу, перетворюють навчання на самонавчання, а інтелектуальний розвиток – на саморозвиток [3;5].

Значні перспективи розвитку суб'єктності у віртуальних освітніх середовищах досліджені командою лабораторії сучасних інформаційних технологій навчання Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Під час проведення у віртуальному освітньому середовищі дистанційних навчальних курсів у форматі інтернет-тренінгів (як безпосередньо спрямованих на розвиток суб'єктності, так і націлених на

розвиток інших психологічних конструктів, таких як інтелект, стратегії життєвого проєктування, комунікативна компетентність, здатність попереджати та розв'язувати конфліктні ситуації тощо, але опосередковано також впливаючих і на розвиток суб'єктності) виявлена їх значна продуктивність, розкритий суттєвий психолого-педагогічний потенціал [1;2;5].

До найважливіших чинників, що впливають на продуктивність дистанційних навчальних курсів у віртуальному освітньому середовищі, та позначаються на результатах розвитку суб'єктності, є досвід ведучого інтернет-тренінгу у проведенні віртуальних і позавіртуальних тренінгових занять; зручність інструментів інтернет-комунікації учасників з ведучим, психологами або тьюторами; наявність мультимедійного та інтерактивного контенту; застосування функціональної програмної платформи для керування навчальним процесом; можливість учасників самостійно вибирати час і тривалість занять, повторно проходити певні етапи навчання, досліджувати допоміжні матеріали та ін. [2]

Література:

1. Дистанційне навчання: психологічні засади: монографія / М.Л. Смульсон та ін.; за ред. М.Л. Смульсон. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. 240 с.
2. Інтелектуальний розвиток дорослих у віртуальному освітньому просторі: монографія / Смульсон М.Л. та ін. Київ: Педагогічна думка, 2015. 221 с.
3. Назар М.М. Інтернет-навчання як базова властивість інформаційного суспільства. *Теорія і практика сучасної психології: зб. наук. пр.* 2019. Т. 2, № 1. С. 83-87.
4. Смульсон М.Л. Психологічні особливості віртуальних навчальних середовищ. *Актуальні проблеми психології*. Т. 1, № 8. Житомир:

Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 116-126.

5. Смульсон М.Л., Мещеряков Д.С., Назар М.М. Психологічні засади проектування інтернет-ресурсів для розвитку суб'єктності дорослих. *Технології розвитку інтелекту*. 2020. Т. 4. № 3 (28). URL: http://psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/article/view/530 (дата звернення: 18.01.2021).